

LA DIGNITAT DEL TREBALL COM A PRINCIPI DE VIDA

Emili Ferrando

Primera part - VEURE

1. La dignitat del treball. El treball com a principi de vida
2. Nou concepte de treball
3. La vocació professional
4. Condicions laborals de determinats col·lectius de treballadors:
  - 4.1. Els treballadors de la indústria, de l'economia submergida, immigrants...
  - 4.2. Els treballadors aturats
  - 4.3. Els treballadors joves
  - 4.4. Dones treballadores
  - 4.5. Agricultors i ramaders
  - 4.6. Els autònoms
  - 4.7. Treballadors del sector públic,...

Segona part - JUTJAR

1. Criteris evangèlics
2. Els Drets Humans
3. La Doctrina Social de l'Església

Tercera part - ACTUAR

Pistes d'actuació per recuperar la dignitat del treball i del treballador

1. Cercar alternatives al capitalisme: una economia a mida de les persones
  - 1.1. La Democràcia Econòmica de Schweiekard
  - 1.2. L'aportació de Guillem Rovirosa a l'economia social. El comunitarisme i la COOPIN
2. Renovar les estructures sindicals
3. Lluitar per nous drets socials
4. Globalitzar les lluites i els drets laborals
5. Avançar en la prevenció dels riscos laborals i psicosocials
6. Democratitzar i humanitzar l'empresa
7. Defensa de les conquestes de l'Estat del Benestar

Introducció

Us confesso que em sento incapaç de reflectir tota l'angoixa, malestar, frustració, impotència i explotació que de vegades es dona en l'àmbit del treball i en la ingrata tasca de buscar-lo. Com a professor (funcionari) he tingut la major part de la meua vida un treball estable i un sou digne, i a més he treballat en allò que m'agradava. Com comprendre la situació d'un aturat de llarga durada o la d'un jove que porta dos anys buscant infructuosament feina sense haver-ho viscut en pròpia carn? Que bé la reflecteixen els testimonis de l'Andreu, l'Ernest, el Sergi, militants de la JOC que apareixen en el fulletó del VEURE, punt de partida de la xerrada d'avui.

Em va ajudar a entendre-ho més el fet d'haver acompanyat el meu fill a cercar feina y veure les repetides frustracions que patia (ni cas, no tens experiència, massa jove, ja et cridarem, no tens els perfil,...). També la impotència que sento quan em trobo pel carrer amb exalumnes i em pregunten si els puc ajudar a cercar un lloc de treball, em colpeix i em desespera. Quina responsabilitat tan gran tenen els que provoquen amb el seu egoisme aquesta situació, casi diria genocidi, pel que suposa de patiment personal i familiar, de caiguda en l'alcoholisme, en la droga i fins i tot en el suïcidi.

Entenc perfectament que molta gent en la tasca desesperant de buscar feina i no trobar-la s'enfonsi, llanci la tovallola i entri en depressió. "L'atur m'ha aturat", exclama l'Andreu. No entenc, en canvi, com la situació actual tan degradada en la qüestió que ens ocupa no provoca més rebel·lia i origina protestes més radicals i generalitzades. M'encanta el lema de la JOC per a la campanya d'aquest curs contra l'atur i la precarietat: "Jove, que l'atur no t'aturi. Ocupa els teus drets". O aquell altre tan conegut "Un jove treballador val més que tot l'or del món" que podria resumir perfectament el contingut de la xerrada d'avui.

Primera part - VEURE

---

1. La dignitat del treball. El treball com a principi de vida

El treball és principi de vida perquè a partir d'ell creem bens i realitzem serveis que afavoreixen el desenvolupament de la vida humana i el creixement personal. Però no oblidem que el principi de vida és l'estimació, l'amor i el conseqüent respecte a la dignitat de totes les persones que, dotades de raó i sentiments, estem cridades a recrear aquest món, a viure en llibertat i en plenitud. El treball, en realitat, hauria de ser solament un mitjà que s'hauria de realitzar de forma digna i ser font de dignitat, de valor i de progrés. Viure en dignitat és sentir-se orgullós de ser persona, de ser treballador, de poder col·laborar a la construcció d'aquest món compartint el que tenim. Hem d'aspirar a una societat on els treballadors siguem amos del nostre treball i dels seus fruits. No som un simple annex de la màquina sinó persones que mereixem un tracte just i digne. Rafael Farga Pellicer (1870): "Por el trabajo regeneraremos el mundo". Laborem Exercens: "El treball és per a l'home, no l'home per al treball". El treball

com a element ordenador de l'existència humana, centralitat de la persona, prioritat de la persona sobre el capital i els mercats. Els creients ho tenim molt fàcil: tots som fills i filles del mateix Pare i Mare, germans-nes, companys-nyes que ens desenvolupem en plenitud solament formant part d'una comunitat i relacionant-nos fraternalment. No sols som éssers socials sinó éssers comunitaris.

El treball és un deure (formem part d'una comunitat humana i tots hem d'aportar-hi i col·laborar-hi segons les nostres capacitats) i també un dret (que els poders públics haurien de garantir per a totes les persones) reconegut en la DUDH, en la Constitució, en l'Estatut, en la Doctrina Social de l'Església.... Quan aquests drets deixaran de ser desitjos per convertir-se en realitats?.

El treball integra l'individu en la societat, socialitza, agermana. El fet d'estar ocupat/da garanteix una protecció contra el risc de pobresa. Però el model de "societat laboral" (treball per a tots) de la postguerra ha tocat sostre. Ara l'activitat laboral pivota sobre la productivitat i per tal de ser competitiu –diuen- cal suprimir llocs de treball. Les NNTT aporten beneficis fins ara impensables i major capacitat de generar riquesa, però al mateix temps destrueixen moltíssims llocs de treball i no hem sabut generar mecanismes que mitiguin el sofriment humà derivat d'un atur i un treball a precari que no paren de créixer. De fet les NNTT han tingut un impacte similar, tal vegada més gran, al que va significar la Primera Revolució industrial que també va emportar-se per endavant molts llocs de treball i els obrers hagueren de fer esforços per adaptar-se a la nova situació. Descobriren aviat que el mal no estava en les noves màquines sinó en el sistema. En realitat, si tot fos més racional, les noves tecnologies haurien de permetre treballar menys hores, i des de la política s'hauria d'afavorir que el treball estigués ben repartit, que arribés a tots, i que es fes en condicions dignes. El respecte a la dignitat de la persona treballadora hauria de ser el primer criteri per organitzar el treball i tota la vida econòmica. No hauríem de concebre el treball com una maledicció o com una desgràcia, sinó com una benedicció perquè a través d'ell les persones ens recreem, madurem i transformem el món.

En la societat capitalista el treball assalariat és el camí normal i generalitzat d'accedir a uns ingressos amb els quals poder atendre les necessitats individuals i familiars. Però en aquest treball es produeix una gran ambigüitat: per una part és instrument d'humanització, per altra és el lloc on cristal·litzen la major part de les injustícies de la societat. El treball no realitza mai automàticament la promoció de les persones, sinó que fa falta un esforç permanent per a posar-lo al seu servei. Situacions com l'atur, el treball precari, la desprofessionalització, el gran nombre d'accidents laborals, les desigualtats enormes en la distribució dels beneficis, la manca de democràcia dins les empreses, etc. mostren que el treball no s'està realitzant tenint en compte la dignitat de les persones. Més encara, l'atur forçat continuat, i el treball en creixent degradació i temporalitat són font d'angoixa, de depressions i la principal porta vers la frustració personal, la desestabilització familiar i la marginació social. L'atur de llarga durada mina la llibertat i la creativitat de les persones i afecta negativament les relacions socials i familiars.

Abans el treball era el centre de la vida, ocupava totes les hores, absorbia la ment. La vida era fonamentalment treball. Es vivia per treballar perquè havia de sobreviure. Així ho han viscut els meus pares, els meus avis i moltes generacions de treballadors en totes les èpoques de la història. El moviment obrer, però, sempre ha lluitat per reduir el temps de treball i per dignificar-lo de forma que el treballador tingués temps per al descans, la cultura, el lleure, la creació artística, la participació cívica (conquesta de la jornada de vuit hores, Vaga de la Canadenca, 1919). Però ahí ens hem estancat, tot i el desenvolupament tecnològic. La idea era que "calia treballar per viure, no viure per treballar". El treball era per a la vida, no per a la mort. Era aquesta una lluita alliberadora i humanitzadora. Voldria recordar que el reconeixement de la dignitat humana està en l'origen de totes les lluites que les classes treballadores han protagonitzat en la història de la humanitat, és també la que fa possible

l'origen del moviment obrer, la que explica la seva pervivència en el temps i la que garanteix que treballadors i treballadores continuarem lluitant per un món més just mentre hi hagi explotació. I aquesta lluita l'hem de fer sempre amb els altres, en grup, des de les associacions i entitats, no altra cosa és la consciència de classe, ara en decadència. L'associació entesa no solament com a instrument de lluita sinó també com a àmbit comunitari que dóna identitat i consciència de classe.

Valorar el treball significa també que hem de ser més reflexius a l'hora d'utilitzar les coses que existeixen (aire, aigua, terra,...) o que creem. Darrera de qualsevol producte que consumim hi ha una gran aportació de treball i d'esforç humà, de vegades realitzat en condicions de gran explotació. Pensem per exemple en una casa, una fàbrica, una carretera, una màquina de teixir, en la **camisa** que portem, en els cereals o la llet que hem pres aquest matí per esmorzar, en la llum que consumim ara mateix, en el paper en el qual estem escrivint, en el mòbil que utilitzem per comunicar-nos,... Es podria fer un llibre descrivint i narrant la particular història de cadascun d'aquests objectes. És un exercici profundament conscienciador i alliberador. (*) Per això pensó que la guerra és la forma més clara i degradada de menystenir el treball pel que suposa no solament de persones mortes (el més important) sinó també de destrucció de cases, ponts, fàbriques, vies de comunicació, camps, etc. que tant de treball i sacrifici humà han comportat (Iugoslàvia, Síria,... abans la I Guerra Mundial (10 milions de morts), la II Guerra Mundial (50 milions de morts),... Les persones riques no saben el sacrifici i el treball que hi ha darrere de cada habitatge.

2. Nou concepte de treball

El concepte de treball descrit en aquestes primeres línies només és un tipus de treball, **el treball mercantil assalariat**. Hi ha, però, altres tipus de **treball com el mercantil no assalariat**, propi dels autònoms, cooperativistes, etc. i el **treball no mercantil que no passa pel mercat ni genera rendes monetàries**: treball domèstic, treball comunitari, voluntariat, militància, etc. Tots ells són treball perquè requereixen esforç humà i satisfan necessitats socials. D'aquí es deriven moltes conseqüències.

El treball "assalariat" no és l'única font de creació de riquesa. També l'activitat associativa s'ha d'entendre com a treball perquè produeix bens per a la comunitat i genera capital social tot cohesionant la societat. També l'activitat dedicada al manteniment de la llar i la dirigida vers els nostre entorn humà més proper s'ha de valorar com un treball productiu. També els aturats, els treballadors precaris, els mileuristes, les persones voluntàries que treballen cada dia en entitats solidàries,... són subjectes socials. En el món globalitzat actual ja no són majoria els que mantenen una relació contractual salarial. Les mal anomenades "inactives" mestresses de casa, els estudiants, els aturats, els pensionistes,... formen part d'una comunitat treballadora que realitza una feina en gran part no remunerada o bé pagada de vegades amb subvencions, beques i subsidis. La classe treballadora també està formada per aquestes persones. El concepte de classe ha canviat en els últims temps i si el sindicalisme vol seguir sent de "classe" haurà d'aglutinar també tots els treballadors siguin assalariats, no assalariats, aturats, en situació de precarietat, etc.

3. La vocació professional

Abans les persones es definien per la seva professió. La professió es considerava com a font de felicitat i de realització personal (tot i l'explotació que comportava el treball), eina per crear vida i transformar el món, i mitjà d'inserció social (aprenentatge, sindicació, lluita, etc.).

Implicava una antropologia solidària, altruista, valors de sacrifici, generositat, col·lectivitat, família,... "Tot el sou el donava per a la casa", em deia la Rosa, la mare de la Josefa que va morir asfíxiada en la fàbrica tèxtil on treballava. Ara el centre d'interès esdevé el temps de lleure i l'oci; el treball assalariat solament és un mitjà per guanyar diners. Val la pena sacrificar-se durant la setmana perquè després ja venen les "compensacions" (llibertat del cap de setmana, vacances, viatges, droga, "botellón", festa, jocs,...). La inserció social ja no es fa principalment a partir del treball sinó dels amics, de les activitats del temps de lleure, de l'esbarjo, de les relacions virtuals a través de les TIC, etc. (*)

Abans la professió definia la persona, li donava autoestima, marcava la seva existència. "Sóc fuster", "sóc lampista", "sóc mestre",.. Ara les categories professionals tendeixen a desaparèixer, tots són "empleats", "operaris". Els termes "obrer" i "classe obrera" ja no són acceptats pels treballadors joves, són signe de marginalitat, ningú no fa referència al món obrer ni al moviment obrer. Això de "nosaltres" i "ells" i de "l'orgull de classe", s'està acabant. Les paraules "obrer", "lluita de classes", "explotació", "reivindicació", "militància", etc. no s'utilitzen. Fins i tot els historiadors canvien l'expressió "moviment obrer" per "moviment social". Això és signe d'una derrota simbòlica i mostra que entrem en una nova relació de forces.

José Antonio Canillas era un jove obrer que als 18 anys liderà la vaga de MACOSA: Em deia en l'entrevista que li vaig fer l'any 2004:

El padre Losada, que era el que nos daba clase de religión, nos hablaba de otras cositas muy interesantes. Recuerdo que hacíamos debates y nos enseñaba a dialogar y a razonar. Otra de las cosas que hacíamos eran convivencias, una vez al año nos íbamos fuera. Crearon unas convivencias y nos íbamos a un pueblecito del Pirineo y aquello era más social y no tan religioso. Y recuerdo que en una de aquellas convivencias vinieron unos chicos de Comisiones Obreras y uno de los debates fue si te sentías orgulloso de ser obrero. Yo recuerdo que no me sentía orgulloso de ser obrero, yo estaba orgulloso de lo que hacía, no de ser algo que me había tocado. Y a partir de aquí vi que esta gente tenía una buena idea, que era la autoestima: si no te quieres a ti mismo no puedes aprender a avanzar. Y gracias a ellos descubrimos la grandeza de ser obreros y a partir de ahí me fui vinculando con el movimiento obrero".

La "vocació" ha desaparegut. ("Félix, què carrera universitària vols estudiar?", li preguntava a un alumne de batxillerat de l'IES Barres i Ones de Badalona.. Resposta: "Profe, quina dona més diners?". "Joan, què vols ser de gran?". "Profe, jo vull ser "ric". Aquí està condensada tota la filosofia i ideologia neoliberal dominant, assumida des de fa temps per moltes persones de les classes populars. Tot això genera una cultura perversa perquè no permet identificar-se amb el que es fa i amb el que un vol ser. El treball com a activitat vocacionada i humanitzadora desapareix. Tots volen treballar poc i guanyar molt. Aquesta visió implica una antropologia centrada en un mateix, en el gaudir individual o en grup. "Tot el sou me'l quedo jo", em deia un jove que començava a treballar. És un canvi de perspectiva brutal. Com orientem els pares als nostres fills en el tema de la vocació?

En l'escola i en els grups amb els joves amb qui m'he relacionat he intentat inculcar que cal fer coincidir vocació amb professió perquè el treball ha de ser un factor d'humanització i de felicitat. Podria parlar àmpliament del goig que se sent fent un treball vocacional, realitzat amb sentit i estimació. Però reconec que en aquesta nova etapa globalitzadora això resulta cada vegada més difícil perquè el treball està mal repartit i mal remunerat, perquè, com és escàs cadascú s'agafa on pot, perquè els treballs són inestables i canviant, perquè no faciliten la conciliació de la vida personal i familiar, i perquè sovint es converteix en una activitat feta sense sentit i en simple mitjà per aconseguir diners, obviant el fet que a partir d'ell ens realitzem com a persones i col·laborem a què els altres visquin i la societat funcioni.

En la tria de la nostra vocació professional, o del nostre treball social, cultural, etc. hem de tenir en compte les nostres habilitats i qualitats però també hem d'estar atents als "reptes" i les "crides" que ens fa la societat, la comunitat i, sobretot, les crides que venen dels sectors més desvalguts. Déu ens crida des de dins i també des de fora, és a dir, a partir del que passa en el món. Solament aconseguim la felicitat quan ens conscienciem que la nostra segona identitat és el "nosaltres" i, reconeixent la necessitat de complementarietat, actuem en conseqüència. Tots estem cridats a reproduir l'estela de l'harmonia en el pla individual, social i còsmic i ser recreadors i capdavanters de la nova humanitat. Tots estem cridats a col·laborar en l'obra creadora de Déu.

A més, en qualsevol professió, sempre haurem de superar-nos en el nostre creixement interior i aprendre a afrontar nous reptes perquè la vida és una lluita constant per viure de manera pròpia. Entre els nostres somnis i els nostres límits sempre hi ha un desafiament que hem d'intentar afrontar sense por. Intentar trobar la pròpia vocació sense fer un esforç per promocionar-se és enganyar-se a un mateix.

Milers de joves deixen cada any l'escola o la universitat i s'incorporen al mercat de treball. Des de la Pastoral Obrera, i des dels moviments apostòlics hem de tenir una atenció especial en donar resposta als joves aprenents, als que s'inicien en el treball, procurant orientar-los cap a aquella professió que més respongui a les seves qualitats. Aquesta ha estat una pràctica constant de la JOC (campanyes), també de la HOAC i de l'ACO. Taller de Natzaret de l'equip HOAC de Gràcia, Melcior Malet),... La pregària que resaven abans de començar el taller té tot l'esperit de l'oració a Jesús Obrer:

Jesús de Natzaret
amb amor i alegria
t'oferim el nostre treball d'avui.
Il·lumina el nostre enteniment
per a què descobrim la nostra vocació
i siguem bons aprenents
homes com cal
i autèntics cristians.
Amén. (Pare Nostre)

4. En quines condicions treballen determinats col·lectius de treballadors

4.1. Treballadors de la indústria

Molt ha canviat la situació dels treballadors de la indústria en els últims anys. El capitalisme ha acabat amb moltes de les grans empreses i amb la capacitat de lluita i de negociació col·lectiva dels seus treballadors a través de jubilacions anticipades, acomiadaments, trasllat de la fàbrica, creació d'unitats petites o subcontractades, introducció d'eventuals i treballadors provinents de les ETT. D'aquesta forma disgrega l'antiga classe obrera organitzada al voltant d'obrers professionals i sindicats i evita que la consciència obrera es mantingui i que les conquestes socials aconseguides arribin als nous treballadors i a les petites empreses.

Els treballadors assalariats de la indústria han quedat reduïts en nombre d'efectius i són ara més vulnerables. Han vist com, quasi sense adonar-se, queien les seves empreses i s'apropaven també a l'atur i a la marginació. Les antigues proteccions socials (paternalisme de l'empresa), polítiques (poder sindical) i simbòliques (orgull de classe) desapareixen. En

aquesta dinàmica de tancaments i deslocalitzacions la lluita ja no és, en la major part dels casos, per conservar el lloc de treball sinó per aconseguir el màxim d'indemnització, tot un símptoma de derrota.

Les lluites clàssiques s'han reduït al mínim o es concentren en altres sectors: funcionaris (sanitat, educació, justícia, bombers, transportistes, pagesos, pescadors, etc. La vella classe obrera que treballava en fàbriques grans ha reulat davant l'avenç de les noves tecnologies, reductores de mà d'obra, i davant del creixement del sectors serveis (60% de la P. A.)

La fragmentació i divisió del món obrer fa que ja no sigui un col·lectiu homogeni. Dins d'ell es donen situacions molts diferents: treballadors en actiu i aturats, amb contracte estable i precari, amb sous alts i baixos; amb treball a temps total i parcial; amb treball legal i submergit; en treballs qualificats i en no qualificats; en la gran empresa i en la petita; assalariats, autònoms, subcontractats; homes i dones, autòctons i immigrants. La internacionalització del treball i el xantatge de les multinacionals converteix els treballadors d'un país en competidors dels altres països. La tradicional homogeneïtat de la classe obrera desapareix i la solidaritat de classe s'esfuma i amb ella la impossibilitat de reivindicar col·lectivament i amb èxit millores salarials i de tot tipus. Això ja ha tingut una conseqüència clara: la pèrdua de rendes per part dels assalariats a favor dels empresaris, directius i gestors.

Els treballadors "qualificats", empleats de les grans fàbriques, protagonistes de les grans lluites obreres i transmissors de cultura obrera i de cohesió, que ajudaven a enquadrar els joves en el sindicat, partits i organitzacions veïnals, ja no són el que eren. Molts s'han jubilat, els que queden els preocupa sobretot no caure a l'atur i la marginació. Els "qualificats" ("autoprogramables") s'adapten amb facilitat als canvis que s'imposen. Són els que generen la part més important del valor afegit del procés de producció i per això són més difícils de substituir. Els treballadors "no qualificats" ("genèrics") són individualment més prescindibles i reemplaçables i els que viuen una situació laboral més precària, acabant moltes vegades en l'atur. Sovint treballen en empreses més petites i se'ls exigeix total submissió i disponibilitat horària. Han esdevingut una mà d'obra barata, dòcil i gens rebel que és el somni de qualsevol capitalista.

Ara predomina la petita i mitjana indústria, molt tecnificada, amb poques persones, amb majoria de treballadors "programables". Per a la majoria, especialment per als "genèrics", el treball s'ha tornat precari, flexible, mal pagat, temporal, sense sindicació, amb alt risc d'accidents laborals,... Es flexibilitza al màxim el contracte a temps parcial, la jubilació als 65 s'ha ampliat en dos anys, es facilita i s'abaratia l'acomiadament (20 dies per any treballat). La contractació temporal, típica de sectors com la construcció i l'hostaleria, s'estén a la resta de sectors industrials i de serveis, i fins i tot al sector públic. La precarietat afecta principalment a homes grans, dones i joves, perfils que es dibuixen també en relació amb l'atur.

El sistema ha optat per la desregulació del mercat de treball, per tirar enrere les conquestes del moviment obrer i recuperar la plena disponibilitat d'explotació de la força de treball. S'adopten estratègies de deslocalització industrial, es creen zones franques a països del Tercer Món o a l'antic bloc de l'Est que serveixen per produir amb sous més baixos i per pressionar a la baixa les condicions de treball en els països desenvolupats, s'apliquen tecnologies que permeten fraccionar la cadena productiva perquè els nous mitjans de transport faciliten un trasllat barat i ràpid.

També la política seguida per les ETT ha contribuït a la degradació del treball. Són empreses que contracten treballadors en atur per vendre la seva força de treball a una segona empresa. Per tant la relació contractual del treballador es dona sempre amb l'ETT i no amb l'empresa receptora. Representen el 3% de la P.A i els contractes duren per terme mig 4 dies. Les ETT proporcionen un tipus de treballador dòcil i intercanviable sense cap dret sindical,

és a dir, obliguen el treballador a enfrontar-se sol i despullat al mercat. Les ETT es caracteritzen per la seva capacitat per aïllar els mecanismes de pressió col·lectiva dels treballadors, són la materialització del somni llargament acariciat per la patronal: aconseguir que la relació laboral sigui establerta amb una persona que és tractada com una màquina: res de queixes ni hora d'entrepà, res de vagues ni baixes, res de relació personal ni familiar, sols simple intercanvi de força de treball per diners. Les ETT permeten que la força de treball sigui, de fet, una mercaderia.

Un col·lectiu amb problemàtiques específiques són **els treballadors immigrants**: Un percentatge elevat es queda pel camí, altres hi arriben després haver viscut experiències traumàtiques. Alguns no tenen "papers" i per tant són "il·legals" i acaben al Centres d'Internament en espera de ser expulsats on segueixen patint maltractaments i marginació. Dificultats en trobar treball i en la regularització dels papers que els converteixen en presa fàcil i barata de l'economia submergida o han de viure l'angoixa que comporta la venda ambulat al carrer pendents sempre de l'arribada de la policia. Absents de la sindicació, salaris baixíssims, jornades llarguíssimes i sense descans setmanals, dificultat per accedir a un habitatge, per accedir a la sanitat pública,... Socialment invisibles (col·lectiu de xinesos, paquistanis, etc.).

Els treballadors de l'economia submergida. Forma d'organitzar el treball favorable a l'empresari perquè no assumeix cap cost social al no pagar impostos (24% del PIB i empleo irregular al voltant del 18%). Aquesta situació afecta majoritàriament joves, dones, immigrants i treballadors amb baixa qualificació professional. Tallers clandestins. Condicions de precarietat, inseguretat, jornades més llargues, salaris més baixos, carència de drets laborals, absència d'activitat sindical, etc. "40 anys treballant i no tinc dret a la jubilació", deia una dona.

Cal tenir en compte les **persones amb minusvàlua física o mental** que haurien de ser objecte d'atenció especial per part de l'administració. Manquen programes d'inserció en les empreses normals i hi ha insuficiència de llocs de treball específics i adaptats per a ells (cooperatives, etc.), (MARPI, ASPANIN).

Igualment tenen una situació complicada els **treballadors i treballadores que s'han quedat a l'atur i els falten pocs anys per jubilar-se i també els que ja s'han jubilat**: implantació progressiva d'un sistema de pensions mixt, retallades en les prestacions, pèrdua de poder adquisitiu, majors despeses en sanitat, insuficiència de residències de gent gran i centres de dia, acollida dels fills que no tenen treball o que s'han divorciat,...

4.2. Treballadors aturats

L'atur ha assolit nivells escandalosos en el conjunt de l'Estat amb el 27% d'aturats, uns 6.000.000. Al voltant dels 900.000 a Catalunya. Amb la nova Reforma Laboral l'acomiadament resulta més econòmic i fàcil. A més s'endureixen les condicions per cobrar el subsidi i el mateix passa amb el PIRMI. La relació entre desocupació, pobresa i exclusió és evident. La pobresa és conseqüència de la violació de la dignitat del treball humà, bé perquè no es té, bé perquè és precari, bé perquè no és valorat amb un sou just que asseguri al treballador i a la seva família una vida digna. Al final o en mig del camí d'un aturat sempre apareix la depressió i les forces per seguir lluitant s'acaben.

L'actual dinàmica del mercat laboral expulsa i deixa al marge els grups i col·lectius més fràgils. Les propostes de solució cal fer-les des de la convicció que les situacions d'atur no es deuen prioritàriament a la responsabilitat individual de la persona, sinó que són el resultat de l'aplicació d'un model econòmic i productiu que ha posat pel davant de les persones la rendibilitat econòmica dels capitals. Les mesures per resoldre l'atur no deixen sovint de ser "cures paliatives", res no canviarà de veritat si no som capaços de preguntar-nos,

obertament i sense hipocresies, quin model de societat volem construir en nom de la DIGNITAT HUMANA. El progrés humà indefinit, tant en el seu aspecte material com espiritual, depèn d'una transformació econòmica molt més profunda que qualsevol de les desenvolupades en el segle XX.

El canvi tecnològic no té solament com a objectiu l'estalvi de mà d'obra sinó també abaratir-la, gràcies a la constitució d'un gran exèrcit de treballadors de reserva que pressionen sempre a la baixa. Desvaloritzar i abaratir la força de treball i destruir les conquestes obreres relatives a les condicions socials i laborals és un element clau de l'estratègia del capital per recuperar la taxa de beneficis. Una situació d'atur massiu ho fa més fàcil, encara que això representi una destrucció generalitzada de llocs de treball i de forces productives i provoqui gran malestar social. Però l'atur actual no s'ha d'atribuir a l'avenç tecnològic ni a la falta de flexibilitat del mercat laboral. No és la tecnologia qui destrueix els llocs de treball sinó la mà invisible que la dirigeix. I aquesta mà és la que hem de canviar.

4.3. Treballadors joves (* canvi en el concepte de “jove”)

Abans la majoria començaven a treballar als 14 anys, ara comencen als 18 anys o als 23, 24, 25,... o més tard si van a la universitat. La nostra joventut està totalment escolaritzada (3—16/18 anys) i això és un canvi extraordinàriament positiu. Però el pas al món del treball resulta enormement complicat (testimonis del Veure). Abans predominava un model “exitós”, ara un de “frustrant” perquè costa trobar una feina estable. L'entrada al treball és fa més tard i seguint un procés lent i intermitent: atur, eventualitat, precarietat, salaris baixos, sector serveis, contractes “escombraria”, atur, tornar a començar,... ha de passar temps abans d'aconseguir una feina estable i dignament remunerada. Tot plegat la tasca de buscar feina és un autèntic calvari per als joves. Això crea frustració, allargament de l'adolescència, retard en l'emancipació familiar, en la inserció social i en l'assumpció de responsabilitats, bloqueja i dificulta la confecció d'un projecte de vida en família. Els estudis es fan eters, es dubta sobre la rendibilitat del capital formatiu, molts joves amb carrera emprenen el camí de l'emigració a països centroeuropeus. Els contractes temporals, (EPA Catalunya), afecten el 74% dels joves entre 16 i 24 anys i el 31% de les persones compreses entre 24 i 44 anys. És a dir, la temporalitat afecta 3 de cada 4 joves que accedeixen al mercat laboral i 1 de cada 3 persones en edat centralment productiva.

Abans predominaven el sector primari i el secundari; ara el terciari. Els joves d'avui no volen ser teixidors, torners, metal·lúrgics, etc. Quan se'ls pregunta sobre la seva futura professió no se sent cap noia dir que vol ser “obrero tèxtil”, o un noi que vol ser “paleta”, o “agricultor”. De fet els costa molt citar correctament professions del sector industrial. Tots volen ser metges, veterinaris, advocats, mestres, informàtics, etc. (sector terciari). El sector terciari o de serveis s'està configurant com el principal proveïdor de nous llocs de treball, factor lligat a canvis en l'estructura productiva, a processos d'innovació tecnològica i al desenvolupament de l'administració pública i dels serveis públics i socials. Catalunya, territori tradicionalment industrial, participa plenament d'aquesta tendència: Sector terciari (60%), sector secundari (28%), sector de la construcció (9%), sector primari (3%). El sector terciari té el doble població ocupada que l'industrial.

No obstant els joves estudiants se senten molt lluny del món del treball, no el valoren, els costa pensar en la seva professió, desconeixen la història obrera,... La identitat obrera els resulta antiquada, es creuen superiors pel fet d'haver estudiat i d'haver anat a la universitat. Els joves no recullen dels seus pares la bandera de la implicació política, de la militància i la lluita per una societat més justa. No s'ha produït el relleu entre els vells militants obrers i els seus fills i nets. Per això és important recuperar la memòria obrera per a les noves generacions. (*Experiències positives en aquest sentit: els 20 itineraris del moviment obrer

realitzats a Badalona en els últims cinc anys han possibilitat que uns 400 joves hagin conegut la història obrera de la seva ciutat, han col·laborat a nivell cívic en treballs de recerca sobre temes socials i han aportat 160 biografies obreres amb ocasió del treball sobre l'emigració a la ciutat, la guerra civil, etc.

Una menció especial mereix el **treball infantil** dins l'estratègia de la flexibilització del treball perquè significa un retrocés important respecte a la lluita històrica del M.O. Semblava superada la fase del treball infantil (una de les primeres reivindicacions del M.O.) i pensàvem que el dret dels nens a l'educació era una cosa irreversible (Conveni 138 OIT). Però en els països subdesenvolupats milions de nens es veuen obligats a treballar per contribuir al manteniment propi i de la família. El problema és molt seriós i mereixeria una major reflexió. L'OIT ha reaccionat a la baixa, substituint el Conveni 138 per una declaració sobre principis fonamentals, prohibint no el treball infantil, sinó les pitjors formes d'aquest treball: la prostitució i el narcotràfic.

4.4. Dones treballadores

Els càrrecs de direcció i gestió en el món productiu han estat ocupats generalment per homes (espai públic) mentre les dones es reservaven el treball domèstic i reproductiu (espai privat) que comprèn activitats com la compra, la cuina, la neteja de la llar, l'atenció i cura de les persones grans en l'àmbit familiar,... Treball continu i sense descans, sense remuneració, sense drets, sense vacances,... Activitats imprescindibles per al bon funcionament de la societat però poc presents en l'anàlisi laboral i molt poc valorades socialment. (injustament incloses dins la categoria de "població no activa").

Moltes dones, no obstant, treballen també en el sector productiu i fan una doble jornada que suposa un allargament de la jornada laboral global que les situa en desavantatge en el món del treball remunerat: ocupen les categories inferiors, no tenen temps per a la formació cultural o professional, sobre elles recau en major grau l'atur, els contractes temporals i a temps parcial, tenen més dificultats per aconseguir treball "legalitzat" i són majoritàries en l'economia submergida. Tres de cada quatre persones contractades a temps parcial són dones. També el salari és menor (25% menys) a causa de les reminiscències històriques patriarcal i de la feina menys qualificada i de caire auxiliar que per regla general desenvolupen.

Continua la segregació ocupacional i s'agreuja la desigual presència d'homes i dones en determinades activitats i ocupacions. Comerç, hostaleria i reparacions (29%), administració pública, educació i sanitat (23%) concentren el 52% de l'ocupació femenina. De fet el sector serveis aplega el 80% de dones. Les desigualtats de gènere en el mercat de treball no desapareixen. La incorporació de les dones en els sectors de la indústria i dels serveis no és un fenomen nou, perquè les dones sempre han treballat en el sector productiu (camp i indústria) i en el dels serveis. La novetat és que ara ho fan amb més drets laborals i en oficis més diversificats. L'accés de les dones a estudis superiors els ha permès ocupar llocs de treball més qualificats i de més responsabilitat. Les desigualtats de gènere en el treball han disminuït però no han desaparegut del tot. Creix la taxa d'activitat femenina, però no creix en la mateixa mesura la dedicació dels homes a les tasques de la llar. Elles volen el "pa" però també les "roses" (Lucía).

En situació de gran precarietat viuen moltes vídues i àvies jubilades: pensions de subsistència que perden poder adquisitiu, tenen cura dels néts, acullen fills divorciats, tapen boques amb els seus estalvis guardats amb molt de sacrifici,...

4.5. Els treballadors del sector primari: agricultura, ramaderia i pesca

Tot i haver perdut en els últims anys molts efectius humans, són, en realitat, els que creen bens perquè tots puguem alimentar-nos i viure. Som conscients d'això?. El 1950 a Espanya la població pagesa era el 50% de la P.A., a principi del segle XX no arriba al 10%. A Catalunya ara representen el 2'5%. La mecanització i el desenvolupament industrial en són els responsables. També s'ha reduït a la meitat en altres països d'Amèrica Llatina com Colòmbia, Mèxic o Veneçuela. Molts d'ells, però, han emigrat a la ciutat o a altres països i han deixat els vells agricultors quasi sense relleu generacional. En els països rics una part d'aquestes tasques agrícoles les realitzen persones immigrades procedents d'Àfrica, Àsia o Amèrica Llatina.

En relació a la pagesia es donen canvis importants. Poc a poc la terra perd valor i protagonisme productiu i els agricultors esdevenen dependents fonamentalment del mercat. El pes del sector agrari en la renda nacional dels països rics ha caigut i és compensat amb ajudes públiques per tal d'evitar d'aquesta manera una fugida massiva dels pagesos del camp. Molts d'aquests pagesos, especialment els petits i mitjans, s'han convertit en una espècie d'assalariats del complex agroindustrial. Els espais rurals comencen a desenvolupar altres funcions no estrictament agrícoles, acollint activitats típicament urbanes: cases rurals, turisme, esport,... La pagesia com a classe ha deixat d'existir i s'ha transformat. Els pagesos no solament han atenuat la freqüència dels conflictes i la seva radicalitat sinó que també han canviat els seus objectius, reivindicacions i formes de lluita. Ara lluiten per una millora de les condicions de mercat, exigeixen preus de garantia i majors subvencions amb les quals compensar la reducció de la renda agrària en decadència des dels anys 40. La terra (la redistribució més justa de la propietat) objectiu de les reivindicacions i protestes d'abans ("La terra per a qui la treballa", deia l'eslògan) ha perdut protagonisme. Els seus mètodes de lluita també han patit canvis importants: les protestes s'orienten contra l'Estat o contra la UE, o contra els mercats. Sovint s'adopten formes espectaculars per tractar de cridar l'atenció sobre els problemes i pressionar d'aquesta manera les institucions: tallades de carretera, marxes de tractors, concentracions en què es reparteixen productes alimentaris, etc. Els perfils classistes s'han difuminat. Els terratinents i latifundistes han deixat de ser els enemics de classe per a convertir-se en aliats en front del mercat i del món urbà i industrial.

Els petits propietaris agrícoles o ramaders (amb escassa maquinària) han de conjugar la seva dedicació al camp amb un treball professional si volen subsistir. Això implica treballar al camp unes hores al dia en acabar la jornada, o treballar dissabtes i diumenges, durant les vacances, etc. Pràcticament no descansen mai, sempre estan ocupats a canvi d'uns guanys escassos per complementar l'economia familiar. Especialment exigent i dura el treball dels masovers (camp i granja) que no tenen pràcticament cap dia de descans. "Si un dia no treballes, l'altre en tens el doble", em deia el Vicent, masover del mas de Monterde de Benassal.

4.6. Els autònoms

A Espanya tenim aproximadament uns tres milions de treballadors autònoms per compte propi, dels quals 500.000 corresponen al Règim Especial Agrari. Això equival a un de cada quatre treballadors actius, és a dir, el 25% de la població activa ocupada. La major part, 1.804.700, mai no han tingut empleats, mentre els altres 780.6000 han contractat treballadors però en poca quantia (menys de 6). Per aquest ordre treballen en el comerç, l'hostaleria, l'agricultura, el transport, professions liberals, construcció, tallers industrials (especialment automòbils), etc. Tot i que tradicionalment la CEOE els ha volgut representar, es troben amb un dilema: o es consideren empresaris o es consideren treballadors. Si se senten empresa s'han de seure en la mateixa taula que els grans bancs i els grans grups comercials; si es

consideren treballadors s'han de seure amb als treballadors assalariats. Crec que els seus interessos estan més a prop dels de la classe obrera i els sindicats ho haurien de tenir en compte.

El seu problema és que paguen molt (mòduls) i reben molt poc. Estan molt controlats. Per poder tirar endavant han de autoexplotar-se, fer moltes hores, tenir mals de cap, assumir riscos. Mai han tingut capacitat de representació social, ningú s'ha preocupat de defensar els seus interessos i, per tant, el seu nivell de protecció social ha quedat molt reduït en comparació amb les grans empreses i els seus treballadors. L'autònom no tenia cobert el risc professional per accident laboral, ni per malaltia professional, ni per incapacitat permanent qualificada, ni jubilació anticipada (més aviat sol ser molt tardana perquè no deixen d'ajudar als seus fills si continuen en l'ofici. Tenen dret a vacances pagades? Tenen dret a pagues extres? La quantia de la seva jubilació és molt baixa si s'acullen a la base mínima de cotització. A més, moltes explotacions autònomes són familiars i en elles treballen altres membres que no estan donats d'alta i per tant no tenen drets. Caldria establir per a ells un mòdul familiar amb uns impostos justos i equitatius. Moltes relacions laborals que haurien de ser assalariades són ara encobertes a través de contractes autònoms (el "fals autònom") que beneficien l'empresari perquè no assumeix cap càrrega de passiu laboral ni té problemes de contestació obrera.

Treballadors públics (educació, sanitat, justícia, municipals,...): S'implanta l'eventualitat en l'administració pública, externalització de serveis, privatitzacions, acomiadaments de personal, flexibilització de les condicions laborals, retallada d'ajudes socials, de sou i pagues extres, reducció de dies de lliure elecció, Es privatitzen algunes entitats públiques (sanitat, serveis municipals, presons, etc.), ajustos de personal, anul·lació de l'oferta pública d'ocupació, no es cobreixen les baixes per jubilació o malaltia,...

Estudiants: alguns treballen a temps parcials o en caps de setmana per pagar-se els estudis, retall en les beques, manca de perspectiva de trobar treball després de tant d'estudiar,...

Segona part – JUTJAR

Què ens diuen l'Evangeli, els Drets Humans, la Doctrina Social de l'Església?

Per avançar en la reflexió sobre la dignitat del treball necessitem no perdre de vista la realitat i al mateix temps fer referència a aquells principis evangèlics, ètics, morals i utòpics que han d'inspirar i orientar el nostre caminar.

1. Criteris evangèlics

La nostra dignitat es fonamenta en el fet que totes les persones som fills de Déu i per tant germans ("PARE NOSTRE...") i per això no ha d'haver explotació entre nosaltres sinó que ens hem d'estimar com Déu ens estima, sense distinció si som d'aquí o de fora, creients o no creients, grans o petits, homes o dones,.. El desig de Déu és que hi hagi vida i vida abundant i digna per a tots. Tot l'evangeli traspua reconeixement dignitat humana. Des de del

Magníficat, passant per les benaurances, el pare nostre, el dissabte és per a l'home i no l'home per al dissabte, l'estimació a l'enemic, l'atenció del samarità a la persona atropellada, el que tots els treballadors de la vinya rebin un jornal complet independentment de les hores treballades, el pare que acull al fill pròdig,... Els signes del Regne que anunciava anaven sempre a recuperar la dignitat de les persones, especialment dels més exclosos i marginats: nens, dones, malalts esguerrats, leprosos, endimoniats. Signes del regne eren guarir ferides, alliberar presos, donar de menjar als famolencs, retornar la veu als sords, la vista als cecs, aixecar els desvalguts,... Ell aspirava a crear un món on les persones foren felices, s'estimessin i visquessin en germanat.

Jesús sempre expressava el seu missatge amb comparacions, imatges i metàfores extretes del món del treball, del camp, de la pesca, la construcció. Partia de la vida de la gent que feia del treball un pilar bàsic de la seva supervivència. Ell mateix va treballar durant la major part de la seva vida seguint l'ofici del seu pare. Jesús era un "tector", és a dir un "constructor" (paleta, fuster, restaurador d'eines,...) i també duguera treballar al camp com a jornalier temporer. Era la seva manera d'expressar el valor del treball.

2. Els Drets Humans (1948)

Els Drets Humans i de retruc la majoria de constitucions democràtiques del món (Constitució Espanyola, art. 35, 37 40, Estatut, art. 25 i 26) recullen amb llenguatge secular l'esperit d'aquests principis evangèlics i expressen determinades concrecions en relació al treball.

(Art. 1) "Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i drets. Són dotats de raó i de consciència i els cal mantenir-se entre ells amb esperit de fraternitat". (Art. 23): "Tota persona té dret al treball, a la lliure elecció del seu treball... Tothom té dret, sense cap discriminació, a igual salari per igual treball. Tothom que treballa té dret a una remuneració equitativa i satisfactòria que assegurï per a ell i per a la seva família una existència conforme amb la dignitat humana... Tothom té dret, unint-se amb altres, a fundar sindicats i a afiliar-s'hi per defensar els seus interessos". (Art. 24: "Tota persona té dret al descans i al lleure i, particularment, a una jornada de treball i de vacances periòdiques pagades...". (Constitució Espanyola, art. 35, 37 40, Estatut, art. 25 i 26).

3. La Doctrina Social de l'Església

La Doctrina Social de l'Església ens ofereix molts elements per anar ben orientats però hem de dir que no tot el que conté està en consonància amb els criteris evangèlics.

- Lleó XIII: Rerum Novarum (1891). Primera però tardana aproximació a la qüestió social. Feia cinquanta anys que la classe obrera treballava amb unes condicions d'extrema explotació i que el moviment obrer lluitava per millorar les seves condicions de vida... L'encíclica té molts aspectes positius: Denuncia el sistema capitalista i el comunista perquè no respecten la dignitat dels treballadors. Denuncia l'explotació i les enormes desigualtats en quant a la riquesa, recorda els deures i drets dels patrons i dels obrers, valora el treball per sobre del capital,... Dóna aixopluc doctrinal als cristians capdavanters en el compromís social. Però hem de dir que partia d'una anàlisi del món incorrecta. L'Església identificava l'ordre medieval de la cristiandat amb l'ordre natural volgut per Déu i aquí s'equivocava per complet. La DSE es proposa com una tercera via davant el comunisme (intrínsecament dolent per ateu) i el capitalisme (explotador però acceptable si introdueix correccions). Com a tercera via

defensa un sistema econòmic corporativista que, en anul·lar per decret la lluita de classes i defensar la “col·laboració de classes”, serví d’inspiració i justificació al tipus de règim econòmic implantat pels feixismes, especialment pel franquisme. L’encíclica anava dirigida als cristians als quals exhorta a unir-se en associacions catòliques per contrarestar la influència dels partits socialistes i dels sindicats socialistes i anarquistes que per a l’Església eren els seus veritables enemics.

Puc entendre aquesta equivocació en la concepció del món. Però el que personalment em dol i no entenc és el fet que la majoria dels catòlics capdavanters en el compromís social que la van voler aplicar (P. Gafo, P. P. Gerard, P. Vicent, P. Daens, Arboleya,...(més endavant el mateix Rovirosa) van ser marginats i desautoritzats per la mateixa jerarquia de l’Església. Els capitalistes, es van molestar una mica al principi, però van conviure plàcidament amb la DSE i els empresaris “cristians” van seguir explotant els obrers com si res haguera passat.

Aquesta falsa consciència de la realitat, que animava a actuar contra les injustícies solament amb obres de caritat i assistencials, va perdurar molts anys, pràcticament fins la meitat del segle XX. El 1939 el papa Pius XII afirmava en una carta- encíclica dirigida als bisbes nord-americans:

“La memoria de todos los tiempos enseña que siempre hubo pobres y ricos, y la inflexible condición de las cosas presagia que los habrá siempre. Son honorables los pobres que temen a Dios, porque de ellos es el reino de los cielos, y fácilmente abundan en gracias espirituales. Los ricos en cambio, si son rectos y probos, son los dispensadores y administradores de los bienes terrenales de Dios; como auxiliares de la providencia divina, socorren a los necesitados, por cuyas manos reciben frecuentemente los dones del espíritu y bajo cuya dirección esperan conseguir la vida eterna. Dios, óptimo provisor de las cosas, ha establecido que, para ejercicio de las virtudes y crisolamiento de los méritos, haya en el mundo a la vez ricos y pobres”.

Realment és això el que ens va dir Jesús? Perquè si és això ja ens podem creuar de braços. El desprestigi de l’Església venia no sols perquè tenia una visió equivocada del món sinó també per la seva pràctica contradictòria i d’aliança permanent amb les classes riques. La pròpia Església ho va reconèixer uns anys després (1963) en la **Gaudium et Spes** en un acte de valentia i conversió assumint la part de culpa que tenia en l’origen de l’ateisme i apuntava la solució: *“El remei a l’ateisme ha d’arribar tant de l’encertada exposició de la doctrina com de la integritat de la vida de l’Església i dels seus membres...”*. Amb la Gaudium et Spes la DSE deixa de ser una tercera via i se situa en el terreny de donar orientacions i ser llum i força: *“Tot i que la missió pròpia encomanada per Crist a l’Església no és d’ordre polític, econòmic o social, sinó religiós, d’aquesta dimensió religiosa brollen llum i força que poden ajudar a establir i enfortir la comunitat humana d’acord amb els principis evangèlics”*

- Les coses canvien positivament amb Joan XXIII i Pau VI i la celebració del concili Vaticà II. Mater et Magistra, Pacem in Terris (Joan XXIII), Gaudium et Spes (Concili Vaticà II), Populorum Progresio (Pau VI), Octogésima Advenients, Centesimus Annus, Laborem Excersens (Joan Pau II):

Gaudium et Spes (50 aniversari): (1ª Part, cap. I): Tracta sobre la dignitat de la persona humana i sobre la seva dimensió social i comunitària: *L’home* imatge de Déu, valoració de la vida corporal no sols de la espiritual, valoració de la sacralitat i inviolabilitat de la consciència, de la seva dimensió moral i ètica i de la permanent orientació cap al bé, la veritat, la llibertat i la plenitud humana. (articles 12 al 14)

El Capítol II: Però perquè les persones visquin amb dignitat necessiten disposar d'unes condicions mínimes de benestar: aliments, vestit, allotjament, dret a l'educació, al treball, a una informació adient, a la justa llibertat,... Cada persona ha de considerar els altres, sense excepció, com *un altre jo*. Cal lluitar contra tot allò que ofèn la dignitat humana: les condicions infrahumanes d'habitatge, els empresonaments arbitraris, les deportacions, l'esclavitud, la prostitució, el tràfec de blanques i de joves, les condicions laborals ignominioses que rebaixen els treballadors a purs instruments de negoci,... Les pertorbacions de l'ordre social neixen sobretot d'unes estructures econòmiques i socials injustes. (la referència a les "estructures" ens indica que ja hi ha una visió més adulta de com funciona la societat)

Cal avançar també en la igualtat radical entre les persones. No es pot discriminar a cap persona en els seus drets fonamentals per raó de sexe, raça, color, classe social, llengua o religió. Cal rebutjar les excessives i escandaloses desigualtats econòmiques i socials entre els membres i els pobles d'una única família humana perquè són contràries a la justícia social, a l'equitat, a la dignitat de les persones, a la pau social i internacional i, en conseqüència, contràries al Pla de Déu.

(Segona part) El Capítol III parla de la vida econòmica i social i denuncia com, mentre es dona un creixement econòmic sense precedents que portat racionalment podria mitigar les desigualtats socials, aquestes es mantenen o encara s'accentuen més. Mentre una immensa multitud treballa en condicions indignes i no disposa de les coses necessàries per subsistir, altres viuen en l'opulència i dilapiden alegrement els seus béns. Aquesta situació no respon al pla de Déu perquè l'activitat econòmica s'ha de fer dins dels límits de la moralitat, l'equitat i la justícia. En aquest sentit dona un toc d'atenció sobre un problema de gran actualitat: *"evitar amb tot l'interès qualsevol discriminació en les condicions de retribució o de treball envers els obrers que, procedents d'una altra nació o zona, amb llur feina contribueixen al progrés econòmic d'un poble o d'un territori. Tothom encara, i principalment els poders públics, els han de tractar no simplement com a mers instruments de producció, sinó com a persones, i ajudar-los perquè puguin portar amb ells la pròpia família, procurar-se habitatge decent i fomentar llur inserció en la vida social del poble o zona que els acull"*. Tots, però especialment els polítics actuals podrien prendre bona nota del que aquí s'afirma. També d'una gran actualitat –tot i els canvis profunds que es produiran en els següents 50 anys- són les referències al treball. En primer lloc adverteix sobre el fet que en una societat industrial on l'automoció i les noves tecnologies destrueixen molts llocs de treball, cal procurar que hi hagi treball suficient per a tots, com també la possibilitat de formació tècnica i professional i, sobretot, que sigui assegurada la subsistència i la dignitat humana d'aquells qui per malaltia o edat sofreixen dificultats greus. Per altra part reflexiona sobre la dignitat del treball perquè a través d'ell ens vinculem als germans, els homes i les dones ens associem a la mateixa obra de la redempció de Jesucrist, despleguem les pròpies qualitats, deixem el nostre segell en el perfeccionament de la creació, i amb ell sostenim la nostra vida i la de la família. Per això s'afirma que el treball és un dret fonamental i exigeix als poder públics que el procurin per a tots i que es realitzi en aquelles condicions que assegurin una vida digna en l'aspecte material, social, cultural i espiritual. El procés de treball productiu s'ha d'adaptar a les necessitats de les persones i ha de deixar temps suficient per al descans, l'esbarjo i el cultiu de la vida familiar, cultural, social i religiosa. El fet que en les empreses econòmiques s'associen persones, és a dir, homes i dones independents i lliures creats a imatge de Déu, exigeix que tots, també els treballadors, tant per ells mateixos com a través dels seus delegats, hi participen activament. En aquest sentit el document recorda el dret dels treballadors a associar-se lliurement en sindicats i a exercir el dret de vaga en defensa dels seus interessos.

La voluntat de Déu és que tots els homes i pobles de la terra gaudeixin de forma equitativa dels béns creats. Qualsevol que sigui la forma de propietat sempre cal tenir en compte aquesta destinació universal dels béns. Especialment tenen dret a prendre el necessari de les riqueses dels altres els qui es troben en extrema necessitat. El document es mostra també partidari que les terres dels grans latifundis mal treballades puguin ser repartides entre els jornalers no propietaris. Finalment fa una crida a què els cristians compromesos en el terreny econòmic promoguin la justícia i la caritat i contribueixin així a la prosperitat de la humanitat i a la pau del món.

El Papa Francisco. Declaracions en el recent viatge a Cagliari (illa de Cerdenya) afectada greument per la crisi econòmica i l'atur. Francisco vol expressar el seu especial acostament i empatia vers els molts joves aturats o afectats per contractes precaris al mateix temps que intenta donar ànims **"a aquellos que sufren el drama de la crisis del trabajo"**.

*:: "Perdonadme por estas duras palabras, pero donde no hay trabajo, falta la dignidad" . "Es difícil tener dignidad sin trabajar, el trabajo es dignidad, llevar el pan a casa, y amar".. "Vivimos las consecuencias de una decisión mundial, de un sistema económico que lleva a esta tragedia. Un sistema económico que tiene en el centro un ídolo que se llama dinero. Pero **Dios ha querido que en el centro del mundo estén el hombre y la mujer y que lleven adelante el mundo con su trabajo, y no el dinero**". "Dos generaciones de jóvenes no tienen trabajo y así el mundo no tiene futuro".*

Tenim amb aquestes idees suficients elements per anar ben orientats en el moment actual i concretar el nostre compromís i el nostre treball. En el **cap. III la GS** ens anima a participar i implicar-nos en la transformació d'aquest món amb l'objectiu de construir una *"fraternitat humana basada en l'estimació mútua"*. I ens diu que *"aspirar a aquesta fraternitat universal i vivenciar-la cada dia no és una quimera, sinó el mandat que hem rebut de Crist"*.

Aquestes orientacions ens fan més comprensible allò que ens va dir el mateix Jesús: *"busqueu primer el Regne de Déu i la resta se us donarà a més a més"*, que podríem traduir en *"busqueu primer aquesta fraternitat universal i la resta vindrà com a conseqüència"*.

Tercera part – ACTUAR

Pistes d'actuació per recuperar la dignitat del treball i dels treballadors

1. Cercar alternatives al capitalisme: una economia a mida de les persones

Si aspirar a aquesta fraternitat universal (com diu la GS) no és una utopia i hem de treballar cada dia per aconseguir-la i vivenciar-la, què és el que podem fer en aquest sentit? Si el capitalisme, per la seva manca de valors ètics i morals, és un sistema incapaç de garantir la

dignitat del conjunt dels éssers humans, és possible crear un sistema econòmic més racional, just i equitatiu que garanteixi per a tots el compliment dels drets humans i la dignitat del treball? Sabem que tots els sistemes són creació humana i per tant tots són millorables. Res és immutable com sovint ens volen fer creure. El capitalisme no té perquè ser l'última pàgina de la història econòmica de la humanitat. Hi ha vida més enllà del capitalisme. Però també sabem que avui atacar el sistema frontalment resulta molt difícil, quasi diria impossible.

Des dels anys 70 la crítica tant al sistema capitalista com al comunista (capitalisme d'Estat) per part de diversos pensadors d'esquerres ha fet aflorar propostes de nous models o noves vies amb l'objectiu de concebre un sistema econòmic que sàpiga conjugar els valors de l'equitat, la democràcia i l'eficiència. Un dels models alternatius més desenvolupats i més sòlids ha estat elaborat al llarg dels darrers 25 anys pel matemàtic i professor David Schweikart (*Más allá del capitalismo*, 1993). El seu model, anomenat **Democràcia Econòmica**, el podríem qualificar de "socialisme democràtic i autogestionari de mercat" o bé de "socialisme de control obrer". I això perquè una política realment democràtica només pot existir en una societat participativa on la democràcia es visqui en els àmbits quotidians, també en els llocs de treball i les empreses. Schweikart és conscient que la proposta que fa de Democràcia Econòmica no elimina completament la desigualtat, la competència econòmica, els diners, ni l'alienació, problemes creats pel mercat. La Democràcia Econòmica no és un model de societat perfecta però pot ajudar a construir alternatives viables al capitalisme en el moment històric present, i en concret a superar els problemes estructurals més greus: la desocupació, la desigualtat i la insostenibilitat. Es tracta per tant de dissenyar i cercar, encara que no sigui perfecte, un sistema alhora just i eficaç que, sense abandonar les bondats que pugui tenir el mercat, sigui al mateix temps socialitzador. Un sistema socialista que sàpiga conjugar mercat i justícia social.

Al voltant d'aquest model un grup d'historiadors, filòsofs i sociòlegs com José A. Noguera, Félix Ovejero, Antoni Comín, Jordi García, Luca Gervasoni,... han reflexionat, debatut i finalment han publicat també les seves aportacions en el llibre *Democràcia econòmica. Vers una alternativa al capitalisme* (2009). La seva tesi és que el socialisme tindrà una segona oportunitat en el segle XXI a condició de ser portat a la pràctica per la gent organitzada en xarxa a través de la societat civil. L'Estat pot corregir el mercat des de fora del propi mercat, però la societat civil pot infiltrar-se en el mercat i transformar-lo des de dins. Aquesta segona estratègia, tot i semblar més fràgil, pot tenir més recorregut que la primera.

Uns i altres han explorat la realitat econòmica per detectar aquelles experiències, moviments, realitats empresarials (productives, financeres o de consum) que, d'una manera o altra, poguessin ser identificades com a realitats similars o afins a la Democràcia Econòmica amb l'objectiu de vincular l'horitzó ideal que aquesta dibuixa amb les forces, experiències, moviments i organitzacions que ja es donen en la nostra vida econòmica actual. Aprendre de les experiències grans i petites, ens permet valorar-les en tota la seva dimensió perquè allò que d'entrada podria ser considerat un simple cas excepcional, minoritari o particular, tal vegada sigui l'embrió d'una alternativa universalitzable en el futur.

Schweikart es fixa especialment en tres experiments reeixits portats a gran escala després de la II Guerra Mundial: **l'autogestió iugoslava** (1950-1980) (mercat obert i autogestió obrera), **el miracle japonès** de després de la II Guerra Mundial (convenis laborals que reconeixen treball indefinit, bons salaris i participació obrera), i **la Corporació Cooperativa de Mondragón**, al País Basc (cooperatives en xarxa, caixa laboral popular, universitat, centre investigació, participació beneficis, democràcia interna).

1.1. Les característiques de la Democràcia Econòmica

Les característiques de la Democràcia Econòmica són:

- a) **Els mitjans de producció (les empreses) pertanyen a la societat o al col·lectiu de treballadors.** Aquest model podria ser compatible amb els negocis personals i familiars sempre que no passessin de deu treballadors.
- b) **Les empreses són portades pels treballadors que participen democràticament en la seva gestió i es reparteixen els beneficis.** Desapareix la plusvàlua i el treball deixa de ser una mercaderia.
- c) **La major part de bens i serveis s'intercanvien en el mercat, però l'Estat pot intervenir** en alguns casos per impedir que les empreses apugin els preus (per exemple, en situacions de monopoli) o els abaixin (per afavorir interessos particulars). L'Estat democràtic hauria de regular el camp del joc econòmic. Per una part garantiria el dret al treball a tots els ciutadans o en moments d'escassetat repartiria la feina de forma rotativa assegurant sempre un subsidi a qui no pogués treballar.
- d) **Els fons d'inversió són públics i el seu ús està subjecte a control social.** El fons d'inversió procedeix del lloguer pagat pel col·lectiu de treballadors de cada empresa a la societat per disposar de la propietat col·lectiva. Els mercats financers i la borsa desapareixen. Guillem Rovirosa ho sintetitzava amb aquesta frase: "el capital és necessari però el capitalista no".

Experiències concretes esperançadores i amb valor d'alternativa que es donen en els tres grans mercats (el del treball, el dels capitals i el de bens i serveis).

- a) **El cooperativisme i el sindicalisme, en el cas del treball.**
Les cooperatives són empreses democràtiques, la seva estructura de gestió està legitimada d'acord amb principis democràtics i la propietat dels mitjans de producció és de tipus col·lectiu o social perquè els seus titulars són els mateixos socis treballadors.
Els sindicats en tant que intervenen en l'estructura de les empreses i en la presa de decisions, vetllen permanentment pel compliment dels drets dels treballadors i del respecte a la seva dignitat.
- b) **La banca ètica i les finances socialment responsables, en el cas del mercat de capitals.** En la banca ètica la política d'inversions no respon exclusivament a criteris de rendabilitat econòmica sinó que es regeix per criteris de tipus social.
- c) **El consum responsable, per al mercat de bens i serveis.** Pretén fer del consum un instrument per promoure l'ètica en l'esfera productiva i de consum, premiant o castigant aquelles empreses que respectin els drets humans, la natura, etc. De vegades no ens adonem de l'enorme poder que tenim com a consumidors en poder elegir el producte que comprem.

Cal veure les possibilitats de potenciar aquestes realitats, de fer-les créixer en dimensió, en extensió i en intensitat i també de vincular-les entre si perquè de manera progressiva vagin constituint un tot orgànic, una xarxa integrada de realitats econòmiques no capitalistes que ens permetin parlar d'una economia de mercat alternativa. No es tracta tant d'avançar des de les institucions, des de dalt, com des de la societat civil, des de baix. Sense modificar de manera radical el marc jurídic vigent, podem potenciar realitats econòmiques que, de fet, el transcendeixen i ja apunten cap a un sistema econòmic diferent. El sistema actual deixa moltes esclertes que convé aprofitar. Només des de la societat civil podem superar les injustícies relatives al capitalisme i emprendre un procés de transició pragmàtic, humil i realista que no sabem si ens portarà al final del camí però que sí ens garanteix caminar en la bona direcció. En qualsevol cas aquestes realitats (el cooperativisme, el sindicalisme, la

banca ètica i el consum responsable) en la mesura que siguin coherents amb els principis de justícia, sempre seran un valor embrionari d'un sistema alternatiu.

Podem dir que després de quasi dos-cents anys d'història les cooperatives han demostrat sobradament que són empreses tan eficaces com les capitalistes i, sens dubte, èticament superiors ja que ofereixen a la societat molts més beneficis. Han ajudat a les classes populars a millorar el seu nivell de vida, els han proporcionat aliments a baix preu, els han obert l'accés al crèdit, els han facilitat habitatges a preus assequibles, els han permès crear els propis llocs de treball estables i de qualitat, i també els ha envoltat d'un ambient cultural i lúdic i humanitzador. A més, les cooperatives beneficien no solament els seus socis sinó també tot el seu entorn. Les cooperatives no es deslocalitzen com ho fan sovint les empreses capitalistes, contaminen molt menys perquè serien les principals perjudicades, fan circular els diners dins del propi municipi o comarca, eduquen en la participació i en la necessitat d'exigir-la en altres esferes de la vida social i política i en elles les dones troben un àmbit on desenvolupar el seu lideratge i el seu protagonisme.

Les primeres cooperatives obreres intentaven donar resposta a les diverses necessitats que tenien el seus socis: queviures a preus més econòmics, cultura (creació d'ateneus, teatres, biblioteques,...), assegurances mèdiques (mútues), ambient sa per a les estones d'esbarjo (sala cafè), borses de treball,... sense oblidar-se d'objectius més utòpics i emancipadors.

Títol preliminar dels estatuts de la Cooperativa de Consum "La Moral", de Badalona, creada el 1904. *"La orientación a seguir por esta Sociedad Cooperativa ha de armonizarse en el sentir universal de emancipación proletaria, y así, la finalidad que se persigue por medio del cooperativismo habrá de ser la que, mediante la cooperación de consumo hoy y producción y otras formas mañana, ponga en manos del proletariado en colectividad, el capital, tierras, fábricas, herramientas y útiles de trabajo para la creación de la riqueza colectiva, haciendo imposible la función de los intermediarios y de la burguesía, hasta llegar a la desaparición del capitalismo, acabando con la explotación del hombre por el hombre y de todos los privilegios, dejando de ser el obrero una cosa como materia de explotación, recobrando su total personalidad humana y obteniendo íntegro el fruto de su trabajo dentro de un estado de derecho inspirado en la libertad y en la estricta justicia, para que su vida sea feliz en grado máximo".*

Històricament els promotors cooperatius sempre han somiat el dia que la multiplicació de cooperatives eliminaria el capitalisme i crearia una república en què productors i consumidors lliurement associats controlarien l'economia. L'actual cooperativisme, tot i ser minoritari, petites illes de socialisme en mig de l'oceà capitalista, pot ser l'embrió d'una futura economia postcapitalista, perquè per fer socialisme no és precís que aquest estigui implantat de forma generalitzada en tot un país, és pot fer socialisme a petita escala, en l'àmbit d'una cooperativa, d'un grup cooperatiu, d'una localitat, d'una Societat Anònima laboral, d'una comunitat, d'una família,...

1.2. L'aportació de G. Rovirosa al cooperativisme i l'economia social

El comunitarisme, la Societat Anònima Laboral i la COPIN (Cooperació Integral). La reflexió sobre com sortir del capitalisme i la presentació de propostes per caminar cap a una democràcia econòmica no és una tasca portada a terme exclusivament per pensadors de finals del segle XX motivats per la derrota del model comunista. En plena etapa franquista (anys 40-50-60) també van haver persones que, provinents del camp cristià (en un intent d'unir plenament fe i vida) i a contracorrent de la pròpia Església i del Règim (convençuts que eren els laics i no la jerarquia qui havien d'aportar solucions tècniques), elaboraren propostes concretes d'economia comunitària com a forma de cercar solució als problemes socials i de

construir la utopia cristiana d'una societat formada per germans i germanes que compartiren vida, bens i acció. Una d'aquestes persones fou Guillem Rovirosa, un dels fundadors de la GOAC.

Rovirosa definia el comunitarisme de la següent manera: "Puede llamarse comunitarismo a una ordenación social y política que favorezca en todos los órdenes la formación de comunidades humanas basadas en el pleno derecho de propiedad, o sea, que los que poseen los bienes sean siempre exactamente los mismos que los usan". El comunitarisme volia ser la fórmula perquè la humanitat pogués fer realitat l'estimació fraterna amb el mínim de dificultats. Inspirant-se en ell es volia formar un conjunt de comunitats humanes que desenvolupessin una persona integral i amb plena personalitat i dignitat. Perquè això fos possible cada persona i cada família havien de ser posseïdors i usuaris a la vegada del seu habitatge i dels mitjans de producció. L'empresa, afirma, no pot ser propietat de ningú perquè no és objecte sinó subjecte de drets de propietat. De la mateixa manera que el pare o la mare no són propietaris de la família, ni ningú no pot ser propietari d'un Ajuntament ni de l'Estat, tampoc ningú no pot ser propietari d'una empresa. L'empresa, com a persona jurídica, unitat autònoma que no ha de viure de l'esperit de lucre sinó del goig del treball ben fet, es pertany, d'acord amb el que demana el dret natural, a sí mateixa. L'empresa capitalista està formada per amos i serfs, en canvi, aquesta està formada per persones lliures, amb valors professionals i humans i aquests sempre han d'estar per sobre de la qüestió econòmica. L'empresa, fos fàbrica, taller, terra, serveis, etc. havia de pertànyer en plena propietat als que hi treballaven.

Cadascú havia de ser fidel a la seva vocació professional i rebre els beneficis en proporció al que aportava. Però les diferències salarials màximes entre els treballadors no havien de superar el topall del 73%, és a dir, si el que menys guanya ingressa 1 euro, el que més cobra és 1'73. El comunitarisme volia ser una eina per avançar en el veritable progrés humà que no podia reduir-se a un simple desenvolupament tècnic i econòmic sinó que havia de contemplar també valors ètics i provocar una reforma interior en cada persona per tal d'expulsar el que ell anomenava "virus liberal-individualista-capitalista" que estava precipitant la societat cap a l'abisme.

Els avantatges de les cooperatives i de les SAL eren moltes: el capital estaria en les mateixes mans dels qui aporten el treball, augmentaria la producció i també l'oferta perquè els treballadors tindrien més poder adquisitiu. Els treballadors realitzarien la seva feina amb goig perquè treballarien en allò que els agrada i el fruit del seu treball revertiria sobre ells mateixos. Augmentaria la seva responsabilitat davant de la societat que s'estalviaria molts conflictes socials i seria més pacífica. El salari familiar seria més just i equitatiu i els pares podrien alimentar dignament els fills i donar-los educació, i els joves tindrien bones perspectives per constituir una llar nova. La dignitat del treball seria reconeguda, les empreses deixarien de ser presons, les iniciatives per millorar la producció serien més fàcilment assumibles i la major humanització de les empreses milloraria la vida social en general. El cooperativisme, per a Rovirosa, no és més que una possible concreció de l'esperit cooperatiu que va molt més enllà i pot adoptar altres formes.

Rovirosa no pretén imposar res, solament va a la cerca de crear petits grups disposats a viure la cooperació i la germandat, petites cèl·lules que s'anessin ampliant i multiplicant. Rovirosa no fa un projecte per a la societat, la COPIN és un projecte per a les persones que volen viure en plenitud, és una UTOPIA, una crida radical als cristians i a totes les persones de bona voluntat perquè visquin segons l'estil de Jesús, cercant en primer lloc el Regne de Déu i la justícia, confiant en què la resta vindrà a més a més. La COPIN era una crida a la vocació personal de construir la utopia cristiana, una proposta per als creients que volguessin unir definitivament Fe i Vida, per a tots aquells que volguessin prioritzar el Ser sobre el Tenir, un pensament que volia lligar la transcendència amb la vida econòmica concreta de cada dia, el protagonista de la qual havia de ser una persona lliure, nova, responsable i socialitzada.

Em els anys 50 i 60 i seguint aquest esperit, militants hoacistes de Barcelona, Girona, Tarragona, Reus, Manlleu, Vilanova i la Geltrú, etc. crearen múltiples cooperatives de consum, d'habitatges, de crèdit, tallers tèxtils, etc.

2. Renovar les estructures sindicals

El sindicalisme ha estat qui històricament ha articulat el moviment obrer en la defensa dels drets i la dignitat dels treballadors però ara necessita d'una profunda i radical renovació. Necessàriament haurà de ser un sindicalisme de base, autònom, actiu, reivindicatiu, democràtic, participatiu, transformador, utòpic i plenament internacionalista en front de la injustícia, l'exclusió i les desigualtats que provoca la globalització de l'economia mundial. Haurà de ser molt lúcida en l'anàlisi crítica de la realitat i de les estratègies ambigües que hi apareixen per no caure en la trampa de la simple negociació que desmobilitza contínuament els treballadors i els condemna a la impotència i el desencís.

Les estructures dels sindicats haurien de preparar-se per acollir adequadament els diferents tipus de treballadors. Els aturats i els precaris tenen reivindicacions específiques i diferenciades dels assalariats fixes i estables i dificultats per enquadrar-se en les clàssiques estructures sectorials de ram i d'indústria. No seria convenient, en conseqüència, crear una federació de treballadors aturats i en situació precària per atendre'ls com es mereixen?

L'expropiació capitalista no passa ja exclusivament per repartir baixos salaris als treballadors, sinó per expropiar directament el conjunt de la comunitat treballadora, apropiant-se de la riquesa socialment generada. En el nou sindicalisme han de perviure les seccions sindicals d'empresa i les estructures sectorial però aquestes ja no són les úniques, la base general del sindicalisme del futur és el territori de l'expropiació capitalista: el centre de treball, la llar, l'escola, el carrer, el barri, el supermercat,...és a dir, la ciutat. Avui no és possible paralitzar la producció solament des dels centres de treball, cal treure la lluita de la fàbrica al carrer, a les places i intentar paralitzar la ciutat, els seus carrers, les carreteres, els aeroports, etc. Pressionar sobre la fàbrica difusa (la ciutat-empresa) implica donar prioritat a l'estructura territorial dels sindicats sobre la dels rams.

Per altra part el treball assalariat perd centralitat i la guanya el consum. Els nous subjectes socials són els treballadors pobres, els sense treball, sense sostre, sense terra, sense papers, sense treball remunerat. Tots ells tenen en comú la seva exclusió del consum i unes condicions de vida precàries. El sindicalisme ha d'aspirar a organitzar i afiliar aquests subjectes socials que es creen més enllà de la centralitat del treball productiu assalariat i s'aglutinen al voltant del repartiment de la riquesa generada.

3. Lluitar per nous drets socials

El repartiment de la riquesa i el repartiment del treball haurien de ser les reivindicacions centrals d'un nou sindicalisme. Per això es demana el salari social per a la comunitat treballadora que no té salari ni rendes. Un salari social que no sigui una ajuda a la misèria sinó la base per determinar les prestacions socials provinents de l'Estat que permetin a tots viure en dignitat. El repartiment de la riquesa desborda i va més enllà de la societat salarial i significa la conquesta de nous drets socials que ens ha de fer iguals dins de la diversitat.

Ha estat a partir de la condició d'assalariats que els obrers amb duríssimes lluites han aconseguit molts drets socials: reducció jornada treball, pensions, prestacions per atur, per malaltia, per accident de treball, sanitat i educació gratuïta, drets polítics, etc... Però ara també

s'haurien d'aconseguir i consolidar altres drets com l'habitatge, l'aigua, l'electricitat, el telèfon, el transport, l'educació... que estan directament relacionats amb una vida digna i que són constantment retallats. Els drets socials han de ser no solament per als treballadors assalariats sinó també per al conjunt de la comunitat treballadora. Per això el nou sindicalisme s'ha de comprometre en l'ocupació d'habitatges, en les accions a favor d'un transport més econòmic o gratuït, en reclamar el dret a l'alimentació, a l'energia,... que fins ara eren impulsats per col·lectius socials i cívics que es movien fora de l'àmbit sindical. La lluita per aquests drets socials ha de ser la resposta del moviment obrer al debilitament de l'Estat del Benestar, i de fet que obre noves vies per al compromís i la militància sindical.

4. Globalitzar les lluites i els drets laborals

Davant l'ofensiva antiobrera del capitalisme hem d'afirmar que avui és més necessària que mai l'associació obrera perquè la seva desestructuració porta el risc de deixar en els marges de la societat i abandonats a la seva sort un nombre creixent de treballadors en atur o en treball precari. Sabrem des del món obrer donar una resposta adequada a la gravetat de la situació? Com incorporar al sindicalisme els nous treballadors de l'economia submergida o informal? Com incorporar els autònoms (o el fals autònom), els aprenents, els que treballen en economia familiar que cobren salaris de misèria, els treballadors a domicili, els i les empleades de la llar? Com créixer en solidaritat internacional en front de la globalització inhumana dels poderosos? El sindicalisme solament podrà tenir futur si sap posar en el centre dels seus plantejaments, lluites i reivindicacions les necessitats i els drets dels més empobrits, dels més castigats pel nou capitalisme.

El sindicalisme modern ja no pot moure's exclusivament en el terreny de l'empresa, ni en l'àmbit de la nació, ni reduir la seva acció a reivindicacions salarials. Ha de descobrir i actuar en nous espais per poder influir en la superació de la marginació social tant en el Nord com en el Sud. Cada vegada és més difícil defensar l'assalariat limitant-se a actuar en l'àmbit de la contractació col·lectiva en l'empresa. Els problemes de l'atur, la precarització del mercat de treball, el treball informal, la debilitat dels sistemes de protecció social, etc. no poden ser afrontats ni resolts sinó és des d'una acció de caràcter cívic i polític. I per això cal qüestionar les bases de l'actual globalització, oferir un projecte distint i alternatiu al neoliberal i construir la força social que pugui tirar-lo endavant. Aquest projecte ha de posar en crisi la primacia del mercat com a regulador de l'activitat econòmica i donar prioritat al treball com a factor de cohesió social. Es tracta d'apostar per globalitzar el compliment dels drets laborals i concertar els interessos dels treballadors del Nord i del Sud.

Les organitzacions sindicals internacionals han de treballar per establir normes bàsiques socials aplicables a tots els treballadors. Cada producte hauria de portar una menció "d'aprobat" per indicar que ha estat fabricat en condicions de treball digne. Hauria d'exigir el respecte als acords marcs i als principals convenis de l'OIT de cara a garantir la seguretat en el treball. L'OIT hauria de ser un veritable parlament mundial del món del treball amb la justícia social global com a horitzó. Cal procurar que les demandes immediates i urgents no anul·lin els intents de construcció d'una societat alternativa que superi la dominació capitalista a escala planetària.

El nou sindicalisme no pot romandre allunyat del fenomen de la destrucció del planeta i dels seus recursos naturals causada per l'avarícia productiva del capital i pel desori consumista instal·lat en les formes de vida de les societats occidentals. Les reivindicacions de l'ecologisme social són també les del sindicalisme perquè també els treballadors volem un món sostenible, equitatiu i en pau. Com a treballadors i com a habitants de la Terra tenim l'obligació de parar-los els peus i preservar per als d'avui i per a les futures generacions l'equilibri del planeta. El sindicalisme haurà de ser també antimilitarista, antiautoritari, antiracista i promotor de la igualtat de gèneres.

5. Caminar en la prevenció dels riscos laborals i dels psicosocials

Els accidents laborals encara no estan assumits pel ciutadans com un problema social de primera magnitud però ens indiquen el grau de dignitat en què es realitza el treball. Cada any més de 1.000 treballadors moren en el conjunt de l'Estat a conseqüència d'accidents laborals i uns 5.000 es queden invàlids, incapacitats o pateixen greus malalties derivades de la seva professió. A Catalunya cada any en moren més de 100 i més de 1.000 pateixen accidents greus. El problema de la salut laboral és expressió del conflicte que segueix existint en la nostra societat entre capital i treball. Donar-li més importància al factor humà significa tenir com a meta la conquesta d'unes condicions de treball dignes i situar les persones sempre per sobre de la seva rendibilitat econòmica. La defensa de la salut en el treball no és una qüestió menor i conjuntural sinó important i permanent que a tots ens ha d'importar. A canvi del salari oferim el nostre treball, no la nostra salut. Treballem per a la vida, no per a la mort. Hi ha, però, determinades condicions de treball que sense provocar normalment morts i accidents greus són factors que afecten igualment la salut dels treballadors. Són els riscos psicosocials.

En els últims anys s'han produït molts canvis en el món del treball. En el tema que ens ocupa el predomini de la força muscular que deixava molts treballadors esgotats essent encara joves i causava múltiples accidents laborals i malalties cròniques, ha deixat pas a la utilització de noves tecnologies mecàniques i digitals que estalvien força bruta humana i a noves tecnologies de la informació i la comunicació. Aquestes noves formes de treballar exigeixen formació i reciclatge continu, menor esforç físic però major esforç mental, ritme de treball més exigent, més atenció i concentració, major responsabilitat, de vegades superar treballs monòtons i repetitius, horaris més flexibles i adaptats a les necessitats de l'empresa,... que donen lloc a l'aparició de diferents tipus de trastorns i d'estrès.

També s'ha donat una major incorporació de la dona al treball productiu: famílies monoparentals, mares solteres, dones amb diversos fills que en arribar a la fàbrica o al taller o a la oficina ja porten una càrrega forta de treball com a mestresses de casa sobre les seves espatlles... perquè els homes no acabem d'assumir la part que ens pertoca del treball de la llar. Tot això afecta el clima laboral i el benestar físic i psicològic de les treballadores provocant símptomes que van precedits quasi sempre per l'estrès. Símptomes com úlceres d'estómac, trastorns cardiovasculars, al·lèrgies, contractures, mal d'esquena, trastorns psicosomàtics, depressió,...i poden arribar a provocar conductes suïcides.

Els empresaris i les administracions públiques i els propis treballadors tenen l'obligació (art. 16 al 19 de la LPRL), d'avaluar els riscos, realitzar un pla de prevenció, i complir amb el deure d'informació, consulta i participació dels treballadors, dotar-los de la formació adequada, l'adopció de mesures d'emergència, així com de la vigilància periòdica de la salut. Partim, doncs, d'una situació nova i avançada en front del que hi havia abans però no podem abaixar la guàrdia.

6. Democratitzar i humanitzar l'empresa

Si volem una societat nova i un treball digne hem d'obrir les portes de les gàbies i presons deshumanitzadores en què s'han convertit molts centres de treball i crear altres formes de produir, distribuir i consumir més humanes. La humanització de l'empresa passa necessàriament per la democratització del lloc de treball i per fer d'ell un àmbit comunitari gratificant.

Afirmem que el lloc de treball (també la ciutat) continua sent un camp amplíssim per desenvolupar la solidaritat i la lluita per un món millor i en el qual la idea força és la justícia, la dignitat obrera, la solidaritat humana i de classe, la comunió i la fraternitat. La història del

moviment obrer està farcida de “petites heroïcitats”, de moltes resistències, de moltes petites accions que signifiquen consciència i dignitat, de moltes solidaritats, de molt sacrifici no reconegut. La tasca de delegat sindical o de membre del Comitè d'Empresa, per exemple, és una tasca obscura, poc agrada, plena de riscos, de crítiques, de presa de decisions difícils,... La defensa dels companys sempre porta problemes, maldecaps, acomiadament, dedicació extra.

El treball i la sindicació han estat sempre escoles de formació i de creixement personal (participació en assemblees, comissions, debats, redacció de fulls, mobilitzacions, etc.). El lloc de treball és un àmbit en el qual es practica la solidaritat i l'amistat amb els companys, s'entra en contacte amb les famílies, es valora les coses bones que tenen les persones, es comparteix temps i preocupacions i, de vegades es plantegen reivindicacions, es promou la unitat, es desenvolupa una tasca ideològica i conscienciadora, es concreten formes de lluita i de pressió perquè el treball es faci amb la màxima dignitat. També hi ha moments en què es plantegen accions més globals per tal de connectar el sindicalisme amb reptes que s'han de resoldre en el terreny de la política: contra la guerra, contra la discriminació de la dona, per la preservació de la natura, per la solidaritat amb els immigrants, contra l'atur dels joves, la precarietat en el treball i els contractes “escombraria”, per un habitatge assequible i digne, per la universalització dels drets laborals, etc.

En les mediacions on estem hem de ser locomotores, no simple vagons, hi anem a aportar el nostre bagatge personal, la nostra utopia, el nostre tarannà unitari, la perseverança, la paciència històrica, la constància malgrat les dificultats, la responsabilitat, l'esperit comunitari, el realisme, la nostra espiritualitat. Hem de ser generadors de cultura política i sindical. Volem que el treball, en totes les seves formes i ocupacions, no sigui solament una mera activitat econòmica sinó també factor de felicitat personal i de cohesió social.

7. Defensa de l'Estat del Benestar

En aquest moment no tenim ni capacitat ni l'energia suficient per derrotar el capitalisme però podem fer altres coses que van en la bona direcció. Per exemple salvar el que puguem de les conquestes de l'Estat del Benestar, aturar els desnonaments, salvar llocs de treball i serveis socials públics, enfrontar-nos a les polítiques d'austeritat que porten a una major pobresa i a una absència total de futur per a les noves generacions. Posar fre a la creixent divergència cap a la desigualtat, i treballar perquè la política tingui més pes a l'hora de regular la societat, una política honesta i centrada en les persones.

Caldrà regenerar en profunditat els partits polítics i fer-los atractius per a les noves generacions. Saber convertir la protesta social en vot polític. Superar actituds dogmàtiques, personalismes, etc. que tantes divisions han causat i tants fracassos han comportat per a la classe obrera. Caldrà impulsar i recolzar noves formes de lluita, valorar la cultura i saber utilitzar les noves tecnologies de la informació i de la comunicació en la necessària lluita ideològica. Caldrà reconèixer i respectar l'autonomia dels nous moviments socials i cercar amb ells la complementarietat. Caldrà aconseguir més qualitat humana en els subjectes que volen donar a la seva vida i compromís un sentit alliberador.

En els testimonis del VEURE hem vist accions en defensa de l'escola pública: Plataforma de Poble Nou, de Badalona,... unides a altres entitats (AMPAS, AAVV,...) i sectors socials. Comissió Educació JOC, Àmbit educatiu HOAC,... Assemblees, xerrades, debats, recollida signatures, reunions institucions, concentracions i manifestacions, acampades, escrits i revistes, pancartes, samarretes (marea groga). Tasca organitzativa (treball en xarxa) i conscienciadora,....

També hem vist accions de lluita contra l'atur. Creació de plataformes com l'Associació d'aturats actius de Badia del Vallès, Associació d'aturats de Santa Coloma de Gramenet, de Terrassa, L'Hospitalet, Olot,... Assemblees d'aturats, marxos contra l'atur, la precarietat i per una renda garantida bàsica; congressos i jornades, recollida d'aliments i joguines,...

Hem comprovat com segueixen havent vagues solidàries en defensa de companys acomiadats. Accions a favor de Marcos, acomiadat de Telefònica, per haver estat de baixa uns mesos. Plataforma Marcos Readmissió. Vaga de fam. Solidaritat ciutadana. Solidaritat amb els treballadors en Vaga de fam de la COMROC (Badalona) acomiadats sense cobrar els últims sis mesos. Assemblees, concentracions, manifestacions, declaracions, solidaritat econòmica i afectiva amb les famílies afectades, escrits, manifestos,.. Aquests últims dies hem viscut accions solidàries amb els veïns de Burgos que han donat fruits immediats.

Recordar que cal una especial atenció amb el col·lectiu de joves que com tots coneixem, estan greument afectats per la manca de perspectives respecte del treball (50-60% de joves a l'atur). Cal afrontar amb més realisme i mitjans el pas del món escolar al món del treball i articular millor la formació inicial amb els graus superiors, i donar més impuls i qualitat a la formació professional de cara a una bona capacitat professional. El fet que tants joves estiguin cercant un treball i no en troben o s'hagin de marxar a l'estranger per trobar-lo, ens ha d'interpel·lar profundament. Quina societat estem construint que nega als seus joves l'oportunitat d'incorporar-se al món laboral? Com poden així desenvolupar les seves capacitats personals, fer un projecte de vida, i contribuir a la prosperitat de la societat si no ho poden fer com a persones de ple dret?. Com fer que també ells siguin protagonistes d'aquesta lluita per la plena ocupació, per un treball digne i per una nova societat?

M'agradaria que en el **col·loqui i en els diàlegs que tinguem** poguéssim expressar i compartir les angoixes i frustracions que vivim en relació al treball i com les vivim des de la fe. També les experiències positives que vivim malgrat tot (de lluita, de solidaritat, d'afecte, etc.) i com ens reforcen en l'esperança i ens donen ànims per seguir endavant. També reflexionar sobre què podem fer com a cristians i com a Pastoral Obrera en favor de la dignitat del treball i d'una societat més humana i més cristiana